

AZ ELŐSZOBA REGÉNYE.

EZEN A REGGELEN egész testében kis, nedves borzongásokkal ébredt — az Előszoba. Erősen őszre járt az idő. Napok óta szinte szüntelenül esett az eső, s ha kicsit elállott, szelek vágattak alá a messzi hegyekből. Az esők és szelek nyomán alattomos nedvességek szivárogtak beléje s titkos erejű szellőcskék osontak szerte falának rostjai között. A vizek és szelek csip-csup kis anyagokat hoztak magukkal. Anyagokat, amelyekből — emberi meszterkedésekkel megkeverve — őt építették valamikor. Az Előszobát. A fa, víz, kő, föld és minden más élők sok esztendőkkel ennek előtte állottak össze benne fallá, padlónak és mennyezetté, ó! hosszú idők óta teljesített már szolgálatot itt a Nagybefolyású Úr dolgozója előtt — mint Előszoba. Csip-csup kis anyagokat hoztak a szelek és vizek, egymással csak durván egyesült hatalmas tagjainak megannyi távoli, kedves rokonát. Apró suhanásokkal bujkáltak benne szerte a régi cimborák s szívdobogva figyelte motozásukat — az Előszoba. Döbbenve vette észre, hogy amennyire érti már az emberek minden mozdulását, úgy nem érti az övéinek ízét és szagát. S hűvös reszketések borzongatták, valami olyan... olyan ősies vágyódás kapta el... a fák most télire vetkőznek — lehulló leveleiket megáztatják az esők s csipős jószagok ülnek az erdőkön — felázik a föld és kihülnek a kövek. Aztán dermedni kezdenek, jaj, elpihenőben dermedni kezdenek mindenk az ég alatt, leszáll a hó azután és alusznak mind a fák, a kövek, a föld alusznak. Ó, elaludni, Teremtő Úristen! Elaludni odakinnt a testvérekkel s feledni mindent, ami itt belémaródott az éveknek hosszú során át, feledni az embereket, akik rogyant térdekel óvakodnak be ide, sorbaülnek a foszlott zöld plüssdívánon és a foteleken, meg a deszkaszékeken s állanak a fogas előtt és alá-fel járnak a linoleumon az ajtótól a kályháig s a piros kókuszszőnyegen a kályhától az ablakig és vissza, zsebükben ajánlóleveleket tapogatnak, nyelvük alázatos szólások ízét hegyezi jóelőre, agyuk tekervényeiben égető gondok és izzó tervek lázítanak s csak... csak állnak, csak állnak, féltessel mindig a párnázott belső ajtó felé fordulva, kezük megizzad hirtelen, ha az altiszt vagy a titkár a nevüket szólítja, kezük megizzad és a nadrágszárukhoz dörzsölik, összecsuplanak gerincben és beosonnak az ajtón. A párnázott ajtón, amely mögött ott székel a Nagybefolyású Úr, akinek intése nyomán állások teremnek és különböző engedélyek, nagy sápok és kis falás kenyerek.

S mindezekon keresztül a messzeségben csodálatos reménységek: külföldi utazások és régi szerelmesek házassága, kegydíj, nyugdíj és ösztöndíj... ó, de mindodáig messzi az út, újabb és újabb ajánlólevelek s hosszú délelőttök várakozásán vezet keresztül.

Ó, ezek a délelőttök... ezek benne hagyták nyomukat az Előszoba minden idegszálában. Apró sóhajok és súgva váltott szavak marták belé magukat a tapéta barna sávjai közé. Az alattomban elgondolt gondolatokat is kiolvasta már belőlük és szerte vastagon feküdtek azok füstös mennyezetén s karoscsillárjának cirádái között. A falak és a padló beitták azokat és pattanásig feszültek. Az ajánlólevelekből szavak és mondatok ugráltak belé — míg a szolga a szemébe hordta bennről a papirkosarak tartalmát délutánonként — kétségbeesett kérvények együgyűségei és baráti ajánlások könnyedsége szaladoztak szerte a sorok közül: Kegyelmes Uram, Kedves barátom, engedd meg, hogy figyelmedbe ajánljam... Kegyelmes Uram, könyörüljön rajtunk, négy gyermekem van és édesanyámat tartom el... Öregem, egy bizalmas emberem jelentkezik e néhány sorral... Kegyelmes Uram, az öngyilkosság előtt állok... — ó, az Előszoba beitta mindezt és éberek lettek az éjszakai tőle s nyugtalanok az álmai.

Komor és súlyos lett tőlük az Előszoba és az emberek, akik talán először jártak itt, összehúzódnak és ijedten sütötték le szemüket. Az embereknek — ahogy itt ültek magukba roskadva — eszükbe jutott, hogy hol is rontották el az életüket. Mit kellett volna és mit nem kellett volna. Az agglegény borzongva ébredt rá, hogy meg kellett volna nőszülnie, a családapa fogcsikorgatva számította ki, hogy kár volt megnőszülni, az ügyvéd igazat adott szegény elhalt apjának, aki orvost akart nevelni belőle s a pap látta, hogy a katonai pálya illenék hozzá. Apjuk, anyjuk halála és csúnya ifjúkori betegségek jutottak itt eszükbe az embereknek s más mindenféle vigasztalan dolgok. Közben nézték a falon a barnasávós tapétát, vagy mereven a csillár egy pontjára szegeztek tekintetüket. Olyik elrévedezett feljebb a falon, ahol megkopott a festés, amely kis japánházat ábrázolt, előtte guggoló emberrel... körbefutottak a falon a kis japánházak a guggolóval... ilyen marhaság! s a képeket nézték: vékony fekete-rámás az egyik — a kormány tagjai — egy olajfestmény, amely napsütötte hegyeket ábrázol, aztán egy ló zokéval, vetkőző nő, valami térkép és egy táblázat: a gyertyafogyasztás statisztikája 1890-től 1900-ig.

Az Előszoba körülölelte és figyelte őket kis csendes utálattal. S ezen a reggelen borzongva ébredt — kinnt őszi eső szemerkélt — és homályos vágy fogta el: szabadulni... szabadulni innen! Húzó fájdalmakat érzett tagjaiban, mintha szét akarna pattanni minden kis porcikája s mind külön-külön kíváncsoznék vissza régi helyére, szülőanyagához.

Reggel, úgy hat óraker ébredt. Még félálomban érezte ezeket s kissé befelé figyelt önmagára. Később tisztálkodott, ami nem sokból állott, mert őt mindig már délután takarította az altiszt, azonban a belső szobát csak ilyenkor tisztogatták s ezért kinyitották az ajtókat. Hét óra tájon az altiszt megállott a kályhája előtt s kicsit nézte. Egy meglazult cifra téglát az ujjával kopogtatott, az ajtaját is kinyitotta — nemsokára tüzelni fognak.

Kilenc óraker gyülekezni kezdtek az ügyes-bajosok. Az jött először, aki fordítva szokta olvasni a feliratokat. Ez a díván sarkában szokott ülni és először is a gyertyafogyasztás statisztikáját olvasta el. Fordítva. Tíz órára rendesen végzett vele s aztán más dolgokat fordított vissza. Művelt ember volt, sok verset tudott s ezeket mind megtanulta fordítva rendre, még latin verseket is. Aztán jött az állástalan tanár, aki a fogas mellett szokott állani féltiztól kettőig és az ábécét mondta magában előre és vissza. Most utóbb már úgy komplikálta, hogy elmondta csak a mássalhangzókat, aztán csak a magánhangzókat és végül lóugrás szerint. Aztán jött az az ember, aki az ablaktól a kályháig szokott sétálni, mindenütt a szőnyeg mellett, szigorúan egymás elé rakva lábát és vigyázva, hogy pontosan minden harmadik parkettlécet érintsen.

Az Előszoba már jócskán megtelt úgy tíz órára, amikor valahogy egészen . . . ó, egészen nem alázatosan . . . egészen bátran és másformán, mint ahogy szokott, felvágódott az ajtó és bejött egy fiatalember. A fiatalember pillanatig körülnézett, aztán egyenesen odament a kis asztalhoz, amely mögött az altiszt ült és bátran, értelmesen és nem is sűgva, nem is hozzáhajolva, csak úgy, azt mondta :

— A Kegyelmes Úrral szeretnék beszélni.

Az emberek mind felfigyeltek. A fordítós, az ábécés, a parkettamániás és mind, mind, felvetették fejüket erre a hangra s figyelt az Előszoba, a falak minden vonalával, az ajtófélfá minden kis hasadásával, külön füleltek az apró bogok a padlóban, felneszelt a kályha és az ablak fatáblája és minden s az altiszt felállott első meglepetésében, két nyitott tenyerével az asztalra támaszkodott.

— Milyen ügyben?

— Jezernitzky Péter, gépészmérnök, vagyok, nősülni akarok és az Állami Kályhaüzemhez szeretnék bejutni.

Igy. Egészen hangosan és bátran. S még hozzá olyan ügy, ami egyenesen a Kegyelmes Úrhoz tartozik.

Az altiszt összeszedte magát és visszaült székére.

— Ajánlólevelek vannak?

— Nincs. Majd én magam, személyesen . . .

Az altiszt elsápadt. A fiatalember bátran és bizakodva állott. Minden arc feléje fordult. De legfőként maga az Előszoba. Minden kis pontjával rajta csüngött, beitta a háta, a válla egyenes tartását, a hangja fiatal rezdülését, lába mozdulásának erejét és . . . egyszerre,

mintha kinyílt volna benne valami . . . ebben a pillanatban megértette mindazt, amit az éjszaka nem értett meg. Megértette a szelek suhanását és a vizek erejét, megértett mindent, ó, a föld, a fű, a fa, a szél s a vizeknek ragyogó ereje áradt ebből a fiúból! És csak nézte, nézte, itta magába, a maga áporodott bús törődöttségébe . . . Ilyen még nem volt itt, ilyen még nem volt, ó, ide másfajta emberek jártak, egészen másfajta emberek.

II.

Egészen másfajta emberek jártak ide, jaj, de másfajták.

Emberek, akik hosszú pillanatokig állottak kinnt az ajtó előtt s olvasták a nevet s egyéb felírásokat. Levették a kalapjukat — mielőtt kopogtak volna — törölgették a lábukat, ó, hosszasan, hosszasan törölgették a lábukat és némelyek a nyakukhoz nyúltak, aztán meghuzkodták a kabátjukat s kétszer is kopogtak — mert nem mindig jött válasz bennről — s ha jött is válasz, még időbe tellett, míg lassan kinyílt az ajtó.

Akik idejártak, jórészt hallgató emberek voltak. Nagyon makacsul tudtak hallgatni, összeszorított szájjal. Hanem az agyuk, az dolgozott, rettenetes, kétségbeesett erővel dolgozott az agyuk. Éppen a legmakacsabb hallgatóknak. Vágtatott az agyuk, míg csendesen álltak a zöld plüssgarnitúra körül — az asztalon sárga, pléh vízfordó-lány kancsóiban cigarettacsutkák bűzlöttek — és ők álltak és ültek, makacsul hallgatva, némelyik a plüssök maradék rojtjait fonogatta bizonyos kabalás rendszerek szerint.

Sunyi szerénységgel, álnok jófiúsan maguk alá húzták a lábukat, hangtalan mozdulatlanóságban : mint valami különös szekta titokzatos tagjai, úgy ültek itt, komor szertartáson — várták, hogy Eléje kerülhessenek. Ültek. Csak néha nyúlt ki a kezük és szemük elé emelték a Fogászati Közlöny, a Kéményseprők Szaklapja vagy a Rendeleték Tárának nyűtt, régi példányait meg a Társaságot, amelyből időről-időre megtudták, hogy az Atlétabálon ki nyitotta meg a táncot, kivel — Beleznay Pipszi, Lovag Hellerus-Coochawen Bodrika és más kiskutyanevű hölgyek — s milyen krepzsorzsett, lamé, és egyéb ruhában jelentek meg gróf ez s ezek, vagy ikszipszilon igazgatóék estélyére kik voltak hivatalosak s herceg odernai Hellebramzer Károly Ottokár és gróf montenuvoi Silbing-Krajcsik Eugénia leányát, Pöszmétét eljegyezte báró Zinzenauer Gáspár és temesfői Kelemen Aurélia fia, Menyhért, az Általános Bank igazgatója, tartalékos főhadnagy, a polgári érdemek második osztályú keresztjének tulajdonosa. Némelyek mindezt kívülről megtanulták és hűnyt szemmel próbálták elmondani magukban, míg az ujságot maguk elé rakták s beletemetkeztek, nehogy valaki meglássa.

Ilyen kínos és verejtékes játékokat játszottak s titkolták ezt

egymás előtt, holott nyugodtan összebeszélhettek volna és játszhatk volna akár szembekötösdit, mert hiszen titokban mindegyik játszott. Voltak, akik a fürdőprospektusokat nézegették s a menetrendeket magolták be — általában mindnyájuknak élesedett ez a játékos memóriája — voltak ismét, akik a prospektusokban csak a trambulinról ugráló trikós nőket nézték — többször is visszalapoztak egyhez — s falánk gondolatokat pergettek magukban. Volt itt még néhány napilap képesmelléklete s a siratóarcúak száz meg százszor átböngészték a Külföld Humorát.

Ültek a szekta hallgató tagjai és vigyáztak, hogy el ne árulja őket valami, hogy égő, zakatoló agyukból ki ne ugorjon valami. Játékkal maszkírozták a gondolataikat. Némelyek izzadtak és óvatosan a nyakukat itatták zsebkendőjükkel, vagy legyezték magukat.

És az Előszoba figyelt . . . ó, már hosszú évek óta figyelt.

Felkent papjai voltak ennek a szektának, akiknek megvolt a rendes törzshelyük és akit a többiek néma bólintással üdvözöltek. Ezek többnyire mindennap idejártak, nyugodt mozgásúak voltak — valamelyes kesernyés fölényrel mozogtak — néha mosolyogtak, de ritkán személyre. Inkább csak úgy maguk elé vagy általában körbe. Időnként a kályha mögé.

Voltak hangoskodók, akik harsogó hangjuk és széles gesztusaik mögé rejtették magukat, remegéseiket és reményeiket. Ezek útalatosak voltak s a fölény úgy lötyögött rajtuk, mint a madárijesztőseprűnyélen a zsakett. Ezek az altisztet «hallja, apám»-ozták és magáról a Nagybefolyású Úrról — akit egyébként sose neveztek meg egymásközt a szekta tagjai, legalább is itt, a szertartás alatt, nem — csak fejmozdulatokkal utaltak a párnás ajtóra s szemükkel értesítették egymást, hogy: benne van? — igen, — elmegy? — nem, — jókedvű? — nana, — ezek a hangosak, ezek fesztelenül «az öreg» — így beszéltek róla. A legtöbben aztán megtértek. Meghunyaszkodva és laposan osontak már néhány nap mulva, mígnem teljesen a szektához hasonultak, a közösség befogadta őket, némelyik karriert csinált, törzshelyes lett, bólintó, kályhamögé mosolygó.

Ám ezek a hangosak, szívük legbensejében még reszketőbbek voltak, mint a többiek. Harsány hangjuk erőltetett volt. Nem az a szép, az az egészséges és gyanútlan, mint ezé a Jezernitzky Péter gépészmérnöké, akire most felfigyelt mindenki.

Nem hasonlított senkihez az előszobázók közül. S az Előszoba minden vonalával őt figyelte most.

Ide nem jártak ilyenek. Hogy kerül ez ide?

Hiszen akadtak aztán vészesnek ígérkező forradalmárok is néha. De ezeknek itt nem volt jövőjük. Hangosan beszéltek, érdeklődtek, le-fel topogtak s azt mondták például: ejnye, ejnye. S tüntetőleg megnézték az órájukat, fülükhöz tartották, fel is húzták. Vagy azt mondták: Nahát! — és csóválták a fejüket.

Felforgató eszméik nem fogták a szektát, ahogy a rozsdá nem fogja az aranyat.

Asszonyok jártak ide. Úriasszonyok, jól öltözöttek, De csak ritkán rakták keresztbe a lábukat, inkább úgy egymás mellé tették szorosan — retikül az ölükben — néztek maguk elé. Némelyik megpróbált kistükrébe nézni, rúzszt, púdert használni. De hiába, ennek itt nem volt hatása és rendre egyszínűek lettek mind.

Jártak ide egyszerű asszonyok is, akik időnként a hüvelyk- és mutatóujjuk közé fogva, megtörölték az alsó ajkukat. Meg is huzogatták. Ezek is csendesen ültek, megilletődve és az írásaikat sokszor zsebkendőben fogták maguk előtt a hasukon, vagy a soványabbak a combjukra eresztve. Úgy fogták az írásaikat, nehogy valami kár essék a drága jószágokban. Időről-időre özvegyeset sóhajtottak. Részben a leves miatt, ami most fut ki, a szomszédasszony biztosan a magáéra vigyáz, másrészt az apróságok miatt, akik ilyenkor rángatják magukra a fazék forróvizet, esnek a kályhára, hajtják fel a marólúgot, nyelik a gombostűt és egyéb napihíreket művelnek.

Voltak kedves kezdők, akik rendszeren az ablak előtt, a fogas mellett állottak festői csoportokban, jórészt összefont karokkal. Ezek időről-időre elővették ajánlóleveleiket, megvizsgálták minden oldalról és mindig másik zsebükbe tették. Akadtak köztük stréberek, akik az altisztet igazgató úrnak szólították, minden kopogásra dallamosan azt mondták: szabaaaaad és minden belépőt meghajlással üdvözöltek. Legtöbbje sápadt volt és reszketős, könnyen tanultak és a szekta hamarosan befogadta őket.

Az Előszoba figyelt.

Alapjában véve mind szomorúak voltak, verejtékes reményűek és kétségbeesett játékosok. Voltak primitívhajlamúak, akik egyszerűen a kezük ujjaival játszottak. Voltak együgyűek, mint például az az úr, aki idestova két esztendeje szavalja egyfolytában majd minden délelőtt kilenctől kettőig: Hét város vitatá, hogy övé bölcsője Homérnak, Szmirna, Rodos, Kolofon, Salamis, Jos, Argos, Athéné. Szépen, skandálva csinálja és mindig előlről kezdi. Hétvá rosvita táhogyó... Hét város vitatá, hogy... s mindig és megint és megint előlről és nem jut eszébe, hogy legalább minden második szót fordítva mondjon, vagy a szöveget esetleg valami melódiára próbálja ráhúzni, abból olyan érdekesek jönnek ki.

Van, aki nótát kalapál ki az ujjával a diván sarkán igen ügyesen és van egy másik, aki igyekszik kitalálni magában, hogy emez milyen nótát kalapál.

Vannak végül raffinált játékosok. Például egy úr mintegy tíz hónappal ezelőtt — igen, úgy mult év decemberében — hirtelen észrevette, hogy egyszerre mennyifelé fog az agya! A szeme látja a pléh vízfordólányt, látja az ujságokat, a kályhát, mindent, mindent egyszerre, a füle ugyanakkor hallja a mellette lévők lélekzetét, a

lapok zizegését, az altiszt lecsapja a ceruzáját, kinnt postautó robog el, mindezt egy és ugyanabban a pillanatban s közben az ügyére is gondol és a betegpénztárra, egy volt tanárára, egy plakátra, amit jövet látott, csodálatos! S ezt kezdte játszani. Ma már odáig tökéletesítette, hogy jóformán nem ismer határokat.

Persze vannak egyszerű lelkek, akik a falon a tapétasávokat osztályozzák vagy — anélkül, hogy észrevennék, hogy ez furcsa — nevet adnak az egyforma sávoknak, azt mondják ez Tódor, Pista, Melinda, satöbbi, viszont nem egy közülük egyszerűen kiválaszt egy sávot és azt nézi.

Igen érdekes a «japánok megszámlálása» című feladat is. Ez kissé nehéz. A falon fentt kis japánházak futnak körbe ügyebár s mindegyik előtt egy alak. Nyilvánvalóan japán. Most ezt megszámlolni. Nem gyerekjáték, mert az embernek a századik után belevész a szeme és eltéveszti. De gyakorlat dolga az egész. Ha az ember már jól kiismeri magát a fal kis titkos jelei, repedései, lyukai között, akkor azután meg lehet támasztani a szemet.

Vannak végül buddhisták, akik a cipőjük orrát nézegetik alá-zatuk jeléül.

Ha az ajtó nyílik, akkor mindnyájan kérvényező állásba enyhülnek, agyukon végigszalad ügyük lényege s az első szavak és a megszólítás: Kegyelmes Uram, ha méltóztatna...

De ilyen... ilyen még nem volt! És most mindnyájan őt nézték, a fiatalembert, aki a kérdésre, hogy «milyen ügyben?», egyszerűen megmondja, hogy... megmondja, hogy milyen ügyben!... nem, ez még nem fordult elő. E körül voltak mindig a harcok az új emberek-nél, e kérdés körül, hogy: milyen ügyben? Súlyos harcok, amelyeket rendületlenül és fölényének minden súlyával vívott az altiszt, de néha már nem bírta és segítségül hívta benntről a titkárt.

Milyen ügyben? S kis indulatos feleletek jöttek. Magánügyben. Vagy: kérem... majd csak személyesen, privát dolog... eeee, nem segély, nem segély, s más ilyenek. És szorongó, suttogó magyarázatok, odahajolva, mellékkörülmények kis kitergetése, hivatkozások — kérem főhadnagy voltam! — számtanácsos özvegye vagyok... a bátyám főszoigabíró... volt, szerb megszállott területen... — Kucsera öméltóságától van levelem és azt hiszem, telefonált is! — s más effélék, néha szemtelen és sértődött feleletek, de mind, mind, titkolódzó és mélyen szemérmesek. Nem, itt senki még nem mondta egyenesen és hangosan, hogy ebben és ebben az ügyben.

Miért? — sokat gondolt erre az Előszoba — miért? Néha azonban, ha már betörték egészen és beleolvadtak a szektába, akkor elmondta egyik-másik némelyiknek, akivel már összeszokott, elmondta suttogva és részletes bőbeszédűséggel, de már alázatossá és álszenteskedővé nyomorítva. Miért? — gondolta az Előszoba — miért nem mondja el rögtön, az első láztól hevítve, miért nem teregetik ki a kis

szegénységüket, elesettségüket, miért nem mutatják meg magukat egymásnak, nem jobb volna? Úgy . . . úgy, mint ez a fiatalember itt, akit most félénk borzadással néznek valamennyien és az altiszt pártján s a titkár pártján és nem adva neki igazat : a számoló és a memóriás, a japánjátékos és a fordítvaolvasó és mind, mind. Nézte az Előszoba, nézte, itta magába, parkettjén és ajtófélfáján kidagadtak a bogok, mint megannyi düleedt, szomjas szem, hallgatództak falában az erek, megreccsent valami a mennyezetén és az Előszoba most tisztán emlékezett már mindenre ! Emlékezett a fája az erdőre, köve a hegyek gyomrára s a sziklákra, emlékezett a föld szabad szagára, a vizeknek erejére, Isten napjára és mindenre, mindenre, most . . . míg a fiú ott állott az altiszt előtt, aki mégegyszer kérdezte s kicsit összeráncolta egyik arcát, felhúзва nagyothallósan.

— Ajánlólevél van?

— Mondom, hogy nincs. Majd én elmondok mindent. Csak jelentsen be. Jezernitzky Péter gépésszmérnök.

Az altiszt nagyot lélekzett s a cédulára felírta a nevét esetlenül és azt mondta, már kissé rekedten az izgalmaktól :

— Jó. Jójó. Tessék várni.

A fiatalember beleegyezően meghajtotta magát, félreállott az ablakhoz, kezébe vett egy régi színházi lapot, miközben értelmesen azt mondta :

— Kérem.

III.

— Kérem — mondta értelmesen a fiatalember s félreállott az ablakhoz, kezébe vett egy régi színházi lapot.

Tisztán csendülő szava és egyenes tartása azonban befolyt az emberek fülébe és szemébe és még soká nem tudtak elnyugodni. Szörnyülködő és rosszaló pillantásokkal vették körül a fegyelembontót, magukban megbélyegezték s ez benne ült a nézésükben, amelyet lekaptak róla, ha visszanézett az ujság mögül. Mert az itt nem volt rendjénvaló, egyenesen szemébe nézni valakinek. A pillantások oldalról és hátulról lopakodtak egymáshoz sunyi módon és kerülgetve, s ha két szempár találkozott, mind a kettő visszahúzódott rögtön. Vagy le a padlóra, vagy fel a mennyezetre, vagy legtöbbször csak úgy a semmibe. Itt a szemek nagyon tudtak a semmibe nézni.

A fiú érezte az arcán mászkáló pillantásokat, többször vissza is nézett és elkapott egy-egy menekülő sugarat, de rendre valahogy bágyadni kezdett ettől és egyre jobban belehajolt az ujságjába. Így a feje eltűnt, háta kissé meggörnyedt, kezdett elfáradni s hol az egyik cipőjét, hol a másikat úgy csámpásra befelé fordította, felemelve a belső felét, ahogy gyerekek és várakozó emberek szokták, megfelekezve magukról. És így olyan, de olyan ismerős és megszokott kezdett lenni, hogy az emberek rendre majdnem megnyugodtak.

A fiatalember nézte a betűket és a képeket s időről-időre kis apróka dühök futottak benne végig. Mit báméskodnak ezek? Mit leskődnek? — és néha erősen visszanezett, hirtelen elkapva maga elől az ujságot — de nem talált szembenéző szemet. Mit! S aztán! — gondolta hetykén, csöpp indulatszavakkal — igen, ezt és ezt kérem ettől a... — és nem nevezte meg magában — jogom van hozzá! Elég kutyaság, hogy kérni kell. Egyáltalában nem drukkolok. Nekem igazam van. Becsületos vagyok, nem követtem el semmit, elég tehetséges is vagyok, megállom a helyemet, tudom, hogy mit kérek. Na! És mit mentetetődzöm! És miért alázatoskodjam? Dehát ki mondta, hogy alázatoskodjam? Senki! Szegény vagyok, de becsületos. Az apja szokta mondani régen: «szegény, de becsületos, slussz» — és erre büszke vagyok! Miért vagyok büszke? Á, nem vagyok büszke, csak úgy... szóval bemegyek és ezt kérem. S nézte a képeket és betűket, amelyek nem mentek be az értelmébe és nem tudott semmit egészen végigolvasni.

Az Előszoba körülfogta őt... szeretettel akarta körülölelni. Tetszett neki ez a bátor fiatalember, ez az idegen fiatalember. S valószággal ráesett és átölelte. Simogatta. Olvasta a gondolatait — ahogy szokta — és simogatta, nyugtatta. De a fiatalembernek mindez olyan, olyan furcsa volt és nyugtalanító. Kilesett az ujságja mögül, de már elkapott pillantásokat sem csípett el, már nem nézte senki és mégis valami olyan súlyosan feküdt rajta — nem szellőztetnek itt rendesen?...

Most már nem hirtelen kukkantott ki az ujság mögül, hanem óvatosan és lassacskán, oldalvást próbálkozott. Olvasott, olvasott, olvasott — nem tudta mit — s aztán lassan, lassan emelte a pillantását és kilesett a szobára. Ha a szeme találkozott mégis valakiéval — elnézett. Elnézett együgyű nézéssel, ravaszul — nem téged nézlek, neem — elnézett le a padlóra vagy a mennyezetre, vagy a... — semmibe.

Az ujság mögül tapogatózó, felfedező útra indult a szeme és nézte a képeket, a napsütötte tájat, a kormány tagjait, a lovat a szokéval s a többit. Nézte a gyertyafogyasztás statisztikáját, amit már olyan sokan néztek előtte ilyen üres és révedező tekintettel s nézte a pléh vízhordólányt, amelynek kannáiban cigarettacsutkák búzlóttek, a szekrény mellett a homályos tükröt, amelybe nem igen szokott nézni senki, az altiszt kisasztalát — rajta itatóspapír, kockás notesz és bután hegyezett ceruza. Milyen buta tud lenni egy ceruza! Otromba hegyét — látszik — nyálazni szokták s a másik végét összerágták... buta ceruza. Olyan, mint gazdája, az altiszt. Olyan tömzsi és életlen.

Az idő telt. Néha kijött egy-egy ember benntől zavarodotrodottan s hirtelen nem találva az ajtót, ahonnan megfordult s köszönt úgy általában. Vagy bement valaki, meghuzigálva magát és eligazítva arca vonásait s már itt kinnt benne volt a meghajlás, amit bennt fog

majd elkövetni. Az idő telt és letette kezéből az ujságot, amelyet már annyian lapoztak előtte és benne hagyták kezük izzadságos remegéseit.

Néha alá-felsétált a kókuszszőnyegen s aztán keresztben az ajtótól a kályháig a linoleumon. Többször megtette ezt az utat és a talpa, ahogy megérezte a sarokban a változást — a vastag kókuszról a vékony linoleumra — csak úgy eszébe jutottak dolgok ifjúkori olvasmányaiából, hogy az indiánok fülüket a földre fektetve meg tudják mondani, hány lovas közeleg és merről. Hosszú börtönre ítélték hogyan táviratoznak kopogással, fülük, tapintásuk megélesedik . . . persze . . . természetes. Mi az, hogy természetes? És járt alá-fel, alá-fel, talpán érezve mindig a változást, néha megállott az ablaknál hátratett kézzel és maga elé nézett.

Miért nem beszélgetnek az emberek? — gondolta egy fordulónál — miért? H' . . . ma már általában nem beszélgetnek az emberek. Eh, mik nem jutnak eszembe, érdekes. De így van. Ma már vendégségben is alig van jó, rendes beszélgetés. Az emberek vagy rádióznak, ha elmennek egymáshoz, vagy felhúzzák a gramofont, vagy bridzselnek. Beszélgetés nincs. Legfeljebb a társaságból valaki, egy olyan jópofa, viceket mond, amit a többiek a csattanó előtt lelőnek, hogy: ja, ezt ismerem. Az ő idejében otthon az apjáéknál még beszélgettek. Sőt diskuráltak. Ma már ez nincs. Voltak egyenesen jó beszélgetők, kellemes csevegők, á, a kozörök kihaltak. Néha szakmabeliek beszélgetnek, ha társaságban összeakadnak, a szakmájukról, két orvos vagy két mérnök — na, számarásokat gondolok.

S folyton az az érzése volt, hogy minden oldalról lesik. Igen, az Előszoba volt. Leste. Leste a falával, leste azzal a kis lyukkal ott felül a sarokban a kályha fölött, amelyre papírt ragasztottak és bemeszelték, de a papír egy helyen lemállott, kackiásan féloldalt hajolt és lenézett rá . . . és az a drót is — minek a drótja lehet? . . . — ott, az ablakon túl, két drótfarkinca, mint két figyelő csáp, periszkóp . . . és az ajtó deszkájából titokzatos bogok meredtek rá . . . Telt az idő és már egészen elernyedve egyszerre csak azt gondolta: eléje állok, meghajtom magam: kegyelmes uram, kérem, ne haragudjék, hogy néhány pillanatig zavarom . . . illetve zavarni bátor vagyok, vagyis merészkedem . . . Nem, nem fogok nagyon meghajolni. Talán nem is szereti, ha túl alázatos az ember. Így . . . így fogok meghajolni. Az első benyomás nagyon fontos, mert hiszen csak egy percre fogad, természetesen, egy ilyen magasállású ember, ezer dolga van, á, mennyi dolga van! — gondolta farizeuskodva — mennyi dolga van, szegénynek.

Mennyi dolga van! S azért gondolta ezt többször egymásután, mert lennt, valahol mélyen a hasában, valami azt mondta: van fenét, öreg panamista, dehogy van ennek dolga! S felül elnyomta tisztelettel és riadozva: mennyi dolga van, derék ember, kiváló ember.

Próbált előnyösen állani, úgy, ahogy gondolta, hogy a Nagybefolyású Úrnak tetszik. Ó, az első benyomás . . . nem alázatoskodva, de nem is bátran, mert ez kissé túl hetyke, ez szemtelenségnek látszik, annak is vehető. Pedig Isten ments, hogy szemtelen legyen, ó, egy ilyen ember előtt, ilyen derék, nagyállású, ilyen zseniális ember előtt, ó . . . — ez a protekciós senki — mondta valami a hasában lennt és ő sunyin körülnézett, mintha valaki lesné . . . igen, valaki lesi! S gondolta: a szemébe nézzen egyenesen? Van, aki szereti, ha bátran a szemébe néznek, de van, aki azt hiszi, az ember talán krakéler, meg mi . . . á! ki gondol effélére? Senki. Amilyen vagyok, olyan vagyok. És az asztalt kezdte nézni makacsul, a pléh vízfordólányt, az ujságokat. Olyan erősen nézte, hogy ha lehúnyta a szemét, akkor is látta még egy ideig. Erről meg egy cserkészjáték jutott eszébe, ami abból áll, hogy egy asztalra ki kell rakni mindenféle tárgyat, az ember néhány percig figyelmesen nézi, aztán kendővel leborítja az asztalt és emlékezetből fel kell írni, hogy mik voltak az asztalon. Aki a legtöbbet tudja felírni, az győz. Ezt kezdett játszani magában.

És mikor ezt kezdte játszani, az Előszoba meghökkent. Ő jól ismerte az ilyen játékokat, amelyek elkapnak egy-egy embert és . . . például az, aki itt szokott sétálni, óvatosan minden harmadik parkettkockára lépkedve, ez már így jár mindig odakinnt is és talán egész életén keresztül így fog járni, ezekkel az ugráló, ferde léptekkel . . . az Előszoba meghökkent.

Kint olμός eső hullott és kopogott az ablakon.

A fiatalember elővette az óráját és az Előszoba ebben a pillanatban ölelte át minden szeretetével. A fiatalember félreértette az ölelést. Megérezte, hogy valami van . . . és eldugta az órát s gondolta: nem sietek, á! dehogy, ó, ráérek kérem, csak . . . csak fel akartam húzni — s elővette megint és felhúzta — ilyenkor . . . ilyenkor szoktam felhúzni, megszoktam.

És zavartan cigarettáért nyúlt a zsebébe, de a keze félúton megállott. Vajjon nem utálja Ő a dohányszagú embereket? Azt gondolja esetleg: ez az ember itt állásért könyörög és minden krajcárját cigarettára költi. Ugyan, micsoda beszéd? Ki könyörög? Ő ezt meg ezt kéri. De mégis . . . ilyesmitől sok függ ám, megérzi és . . . Ugyan! Hát nem lesznek olyan közel egymáshoz, elvégre nem fogunk csókolózni — és ijedten körülnézett erre a cinizmusra s az a határozott érzése volt, hogy valaki figyel, a gondolatok kiszállnak belőle, mind, mind maradéktalanul, a legrejtettebb is. Körülnézett — nem nézte senki, csak az Előszoba figyelte döbbenve: mi történik ezzel az emberrel?! . . .

Egészen tisztán érezte, hogy figyelik. Úgy, mint mikor az ember, akár nagy tömegben is, egyszerre csak megérzi, hogy hátulról a tarkóját nézik s megfordulva, egyenesen szembenéz a figyelővel. De nem nézhetett szembe senkivel, csak megjíedt s elkezdett Róla jókat gon-

dolni : á, nem léha ember, mint némelyek. Tudatában van az ízéjének . . . a fontos pozíciónak, amelyet betölt, amely . . . szakember, hiába, látszik, hogy ki a szakember. Magasztos lélek . . . — mi az, hogy magasztos lélek? Miféle marhaság az, hogy magasztos lélek? Ez nem mérnöki beszéd. De Ő, az. Fenkölt szellem és zseniális koponya, bizony Isten.

Ismét elővette az óráját, de már nem húzhatta fel, mert pattanásig fel volt húzva. Azért csavargatta visszafelé kicsit és mégis . . . rágyújtott. A gyufát aztán a kályhához vitte. Kinyitotta az ajtót, mire összegyűrt papirok estek ki. Azokat vissza akarta gyömszölni, bekormozta a kezét s a zsebkendőjéhez törölte és zavartan állott a kályhánál.

Szegény vagyok, de becsületes — gondolta. Ez így van. Szabatosan azt fogom mondani, hogy . . . Mire ő körülbelül így felel : na és konkrétan mi volna az, amit tehetnék az érdekében? . . . Vagy esetleg nem szereti az idegen szavakat? Na, szóval erre azt mondom : esélyeimet nagyon emelné, ha Excellenciád kegyeskednék . . . Nem, ez olyan, mintha előre bevágta volna az ember, nem jó ilyen szabatosan. Hiszen az jó, hogy én tudom, mit kell mondanom, mert azt biztosan nem szereti, ha dadog az ember, de ilyen egyszerűen és világosan nem jó. Egy kis műzavar az kell, hehehe — és rémülten körülnézett — egy kis szerénységgel kombinálva. Az ember megfogja a gombját és megcsavarja, mint akinek a lélekzete elállott ilyen nagy úr előtt s kissé akadozva úgy-e, úgy mondja tovább : hát ügyebár, kegyelmes uram . . . — igen, ez jó, ez jó.

És . . . és a nyomorral nem kell túlságosan előhozakodni, mert az ilyen emberek azt nem szeretik hallani. Viszont, ha esetleg azt gondolja, hogy talán nem is szorulok rá? . . . hiszen egy ilyen emberhez annyian jönnek méltatlanok. Méltatlanok ! milyen művelten gondolkodom, puff bele. Nana, mi az, hogy puff bele ! — és gyorsan, szinte hangosan gondolkodva, dicsérni kezdi ezt a nagyszerű embert, ezt a kiváló elmét, ezt a nemes emberbarátot és európai szaktekintélyt . . . mit európai ! . . . a világ egyik legelső tudósa . . . És alul, egészen alul : egye meg a fene, egye meg a fene, egye meg. Felül kétségbeesve : nagyszerű ember, kiváló ember, csuda ember. És alul a kíséret halk, brummogó kontra : egye meg a fene, egye meg, egye meg. S a két tétel párhuzamosan folyik egymás mellett és rendre elszédül tőle : jó ember, derék ember, nemesszívű emberbarát, elsőrendű szaktekintély — egye meg a fene, egye meg, egye meg.

(Vége következik.)

Török Sándor.